

SMÅTT ER GODT ELLER JO STØRRE JO BEDRE?

Parkinson's lov sier at ethvert arbeid øker i størrelse slik at den fyller tilgjengelig tid. En følge av loven er at antall administrativt ansatte i et firma kan være så høyt det vil uten at disse blir noe mindre travle av den grunn og at en utvikler kan bruke nærmest uendelig tid på å finpusse sin del av programvaren. Parkinson's lov, som vel bør oppfattes som en tendens mer enn en lov, er godt dokumentert både innen IT og andre typer prosjekter. IT-firma som systematisk overestimerer de egentlige utviklingskostnadene, men opptrer i henhold til Parkinson's lov, vil for eksempel være de som treffer best med estimatene.

Mannen bak loven, professor Cyril Northcote Parkinson, er kjent for sine observasjoner av den britiske marinen, der økningen i antall administrativt ansatte fortsatte selv når antall oppgaver som skulle løses gikk ned. Mange forskere har i etterkant funnet lignende forhold i andre organisasjoner. Et kjernepunkt i de fleste av forklaringene for denne økningen er at administrasjonsarbeid er elastisk. Det er alltid mulig å gjøre mer og bedre administrativt arbeid, uten at det oppleves som ufornuftig. I tillegg kommer forklaringer som at byråkrater lager arbeid for hverandre, byråkrater liker å øke antall byråkrater de kan lede, og en tendens til å forfremme ikke-administrativt ansatte til administrativt ansatte, særlig i nedgangstider.

Problemstillinger relatert til økt grad av byråkrati er i høyest grad relevant både i offentlig og privat sektor. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser, for eksempel, at det i perioden fra 2. kvartal 2011 til 2. kvartal 2012 var en økning i antall sysselsatte i offentlig administrasjon i Norge på i gjennomsnitt 39 byråkrater per dag. I sykehusreformen fra 2002 var et av hovedmålene redusert byråkrati. Statistisk sentralbyrå sine tall fra 2012 viser at det motsatte trolig ble resultatet. Av 12.335 nye årsverk i spesialisthelsetjenesten siden 2002 gikk ca. halvparten til ikke-medisinske stillinger, noe som synes å tilsvare en økning heller enn en reduksjon i byråkrati. Microsoft, som i dag er verdt mye mindre enn hva det var på det meste, hevdes å være hemmet av byråkratiske strukturer som reduserer både innovasjon og effektivitet i forhold til konkurrentene. Omfanget av gode formål som krever ekstra rutiner og rapportering har neppe noen grense.

Et annet gjennomgående funn i forskningen er at behovet for administrasjon øker eksponentielt med antall ansatte. En studie gjennomført av Jamtveit, Jettestuen og Mathiesen (PNAS, 2009) viser, basert på data fra skandinaviske forskningsavdelinger, at formelen $Antall_administrasjon = 0.07 * Antall_akademikere^{1.3}$ beskriver de empiriske data forbløffende bra. Formelen medfører blant annet at mens man i en forskningsenhet på 20 akademikerårsverk bruker ca. 3,5 årsverk (15% av totalen) på administrasjon, så vil en forskningsenhet på 100 akademikerårsverk bruke ca. 28 årsverk (22%) og en på 1000 akademikerårsverk mer enn 500 årsverk (36%) på administrasjon! Universitetet i Oslo hadde i 2011 ca. 3300 vitenskapelige årsverk (PhD-studenter ikke tatt med), noe som i

henhold til formelen gir behov for ca. 2600 administrative årsverk. Det faktiske tallet (administrasjon + drift + støttestillinger) er nokså nøyaktig 2600. Deler av den eksponentielle veksten i mengden administrasjon kan trolig forklares ut fra eksponentielt økende koordineringsbehov. Ved å analysere email sendt ved Universitetet i Oslo viser Mathiesen, Jamtveit og Sneppen (Physical Review, 2010) at antall email internt i en enhet øker med en eksponentielt faktor på 1.3 med økt antall ansatte.

Økningen i administrasjon og kommunikasjonsbehov med økende størrelse på organisasjoner finner vi også igjen i IT-prosjekter. Det aller meste av dokumenterte erfaringer viser at det typisk er en "diseconomy of scale" for IT-prosjekter, dvs at produktiviteten går ned med økende størrelse på prosjektet og organisasjonen. I gjennomgang av IT-prosjekter med store overskridelser er det ikke uvanlig å finne at ressurser til prosjektadministrasjon har vært sterkt undervurdert ved at man har brukt prosentandel til administrasjon ment for mindre prosjekter. Dette tyder på at man har undervurdert den eksponentielle økningen i prosjektadministrasjon med økende prosjektomfang.

Vi må her ha minst tre tanker i hodet på en gang. 1) Behovet for administrasjon og koordinasjon øker ofte eksponentielt med økende størrelse på et prosjekt eller enhet. Dette bør det tas hensyn til i planlegging og organisering. 2) Dersom det ikke er svært gode grunner til å lage store enheter eller prosjekter, bør dette unngås. Inkrementell utvikling er et eksempel på en utviklingsmetode som kan gjøre store prosjekter mindre. 3) Det er en iboende byråkratiseringsdynamikk. Å motstå økt byråkratisering er svært vanskelig og krever trolig godt utviklet evne til å si nei til mange gode formål